

VIGYÁZÓ SZEMETEK LONDONRA VESSÉTEK?

I. Bevezetés

1.1. 2005 decemberében az Egyesült Királyság pénzügyminisztere fölkererte Andrew Gowerst, hogy tekintse át az Egyesült Királyság szellemi tulajdon-védelmi rendszerét, és a vizsgálat eredményéről készítsen jelentést.¹ A felkérés nyomán 2006 februárjában kibocsátott kérdőívre több mint ötszáz beadvány érkezett válaszként a szellemi tulajdon védelmével érintett legkülönbözőbb szervezetektől, valamint az e területen működő jeles és elismert szakértőktől. Két külön tanulmányt is készítettek a hangfelvételek védelmi idejének (újabb) felemelésétől várható gazdasági hatásokról és az elárvult művek (*orphan works*) problémájának lehetséges megoldási változatairól.²

1.2. A vizsgálat eredményeit összegző jelentést 2006. december 6-án tették közzé.³ A közel 150 oldalas tanulmány jelentősége túlnő az Egyesült Királyság belső ügyein; a jelentés világszerte visszhangot váltott ki.⁴ A szellemi tulajdon alapvető, stratégiai kérdéseiről a szigetországban lefolytatott széles körű vitából leszűrt következtetések, szakmapolitikai ajánlások a magyar érdekeltek számára sem lehetnek közömbösek. Ehhez még hozzátehetjük, hogy a Gowers-jelentés ráadásul olyan időben látott napvilágot, amikor a nemzetközi közösség – főként az európai fórumokon – a szellemi tulajdon néhány alapvető dilemmájával, továbbfejlődési, illetve -fejlesztési alternatívájával szembesül.

A Gowers-jelentés a vezetői összefoglaló, a glosszárrium, valamint a 2006. februári kérdőívet és a válaszadók listáját tartalmazó függelék mellett hét nagyobb fejezetre tagolódik; logikai felépítése azonban nagyjából úgy írható le, hogy a helyzetkép, a „diagnózis” bemutatására épül az egyes szakmapolitikai alternatívák fölvázolása, és mindezt a következtetések és az ajánlások megfogalmazása tetőzi be.

1.3. Ennek az írásnak nem az a célja, hogy a Gowers-jelentést átfogóan és részletesen ismertesse. Beéri a figyelem felkeltésével; ehhez pedig csupán – valamelyest talán önkényesen, de mindenképpen a hazai szakmai viták nézőpontjából – szemezget a jelentés gazdag tanulságai közül.

¹ Gowers review of intellectual property, <http://www.patent.gov.uk/policy/policy-issues/policy-issues-gowers.htm>

² Gowers Review of Intellectual Property, http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/gowers_review_intellectual_property

³ *Andrew Gowers: Gowers Review of Intellectual Property*. London, December 2006, p. 1–142.; a jelentést PDF formátumban 1. a 2. lábjegyzetben megjelölt honlapon

⁴ Pl. máris hivatkozási alapként jelent meg az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) dokumentumaiban; Peer To Patent Project, Summary for Board 28, Munich, 10. 01. 2007, p. 2.; l. még a 67. lábjegyzetben foglaltakat.

II. A Gowers-jelentésből kirajzolódó helyzetkép

2.1. A jelentés a szellemi tulajdonhoz mint gazdaságpolitikai eszközhöz közelít.⁵ Központi kérdésként állítja be, hogy a szellemi tulajdon védelme megfelelő egyensúlyi helyzetben valósuljon meg:

„A szellemi tulajdonjogok lényegéhez tartozik, hogy egy összetársadalmi csereügylettel járnak. Egyfelől a szellemi tulajdonjogok gazdasági ösztönzést nyújtanak az innovációhoz, másfelől viszont a belőlük folyó – e célból biztosított – kizárólagos jogok monopolárákat tesznek lehetővé, az ezzel együtt járó jóléti veszteségekkel, továbbá elzárják a többi fejlesztőt (innovátort) a piacra jutás lehetőségétől. Rövid távon a szellemi tulajdon révén védett információt ezáltal magánosítják. Hosszabb távon ez az információ a közkinccs körébe kerül, és módot ad a továbbfejlesztésekre (a follow-on innovációra). Sajátos kiegyenlítődés alakul ki így egyik oldalról az ösztönzők, másik oldalról a fogyasztók költségei és a follow-on innovátorok korlátozott piacra lépési lehetőségei között. Ezért kulcskérdés, hogy a rendszer megfelelő egyensúlyra épüljön és azt tartson fenn.”⁶

Ennek az egyensúlyteremtésnek a gazdasági, illetve gazdaság- és innovációpolitikai tétjét a jelentés néhány adatsora megfelelő megvilágításba helyezi. A tudásra épülő iparágak az Egyesült Királyság nemzetgazdaságának központi tényezőjévé váltak: 2004-ben a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott értékhez 7,3 százalékos részaránnyal járultak hozzá; ezek az iparágak 1997 és 2004 között a nemzetgazdasági átlagnál magasabb növekedési rátát értek el.⁷ Tanulmányos ezekkel az adatokkal összevetni a szerzői jogi alapú ágazatok magyarországi gazdasági súlyáról készített MSZH–WIPO-felmérés⁸ eredményeit, amelyek azt mutatták: a szerzői jogi ágazatok együttes hozzájárulása a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott értékhez 6,67 százalékos. Erről a felmérés eredményeit összegző tanulmány tehát joggal állapította meg:

„A szerzői jogi ágazatok gazdasági teljesítménybeli súlya nemzetközi összehasonlításban is magasnak számít, ami Magyarországot az európai uniós országok élmezőnyébe juttatja.”⁹

A Gowers-jelentés elismeri: a szellemi tulajdon innovációt serkentő gazdasági ösztönzője nélkül is hatna az alkotókedv, létrejönnének szellemi alkotások;¹⁰ a jogi védelem fő gazda-

⁵ Ficsor Mihály: A jóból is megárt a sok. Versenytükrök, I. évf. 1. sz., 2005. szeptember, p. 42–44.; Jan Brinkhof: Wish List in the Area of Patent Law. IIC, 4/2004, p. 407–416.; William van Caenegem: Intellectual Property Law and the Idea of Progress, [2003]. I. P. Q., No. 3, p. 237–256.

⁶ Gowers, i. m. (3), p. 12.; a jelentés egy másik helyén mindez a következő – még tömörebb – megfogalmazásban jelenik meg: „Az ideális szellemi tulajdon-védelmi rendszer anélkül ösztönzi az innovációt, hogy indokolatlanul korlátozná a hozzáférést a fogyasztókat és a továbbfejlesztőket.” Gowers, i. m. (3), p. 1.

⁷ Gowers, i. m. (3), p. 3.

⁸ Penyigey Krisztina, Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Budapest, 2005, p. 1–121.

⁹ Penyigey, Munkácsi, i. m. (8), p. 107.

¹⁰ Szilágyi József: A kreativitás mint az innováció egyik oki tényezője. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 6. sz., 2006. december, p. 39–52.

ságpolitikai szerepét ezért nem is a szellemi alkotómunka közvetlen ösztönzésében látja. A valódi hatásmechanizmust a jelentés a következőképpen írja le:

„Jogi védelem nélkül viszont nem volna gazdasági ösztönzés az innováció és a kreativitás finanszírozására.”¹¹

„A szellemi tulajdon kapcsolja össze azokat, akik alkotnak, újítanak, feltalálnak, azokkal, akik új termékeket kívánnak piacra dobni.”¹²

Másfelől a jelentés arra is utal, hogy az innovációt működtető, tápláló gazdasági ösztönzők közül csupán az egyik a szellemi tulajdon, és a vállalkozások a többi lehetséges eszközzel (pl. a megoldás üzleti titokként való kezelésével), illetve üzleti modellel (pl. a nyílt forráskód vagy az ún. *creative commons* modelljével) szintén számolnak, azokat mérlegelik mielőtt határoznak arról az üzleti és jogi stratégiáról, amelyet újonnan létrehozott szellemi eredményeik kapcsán követni kívánnak.¹³

2.2. A Gowers-jelentés szerint a globalizáció és a technológiai fejlődés egyaránt jelent kihívást és lehetőséget a szellemi tulajdon számára.

A globalizáció egyértelműen felértékelte a szellemi tulajdont:

„A szellemi tulajdon innovációt ösztönző szerepe sohasem volt fontosabb [mint a globalizáció korszakában].”¹⁴

Másfelől a globalizáció (ahogy a jelentés látja) kibillentheti az egyensúlyi helyzetből a szellemi tulajdon rendszerét, új jogérvényesítési kockázatokkal és nehézségekkel jár, valamint joghatósági problémákhoz vezet, különösen kellő mértékű szabályozási harmonizáció híján.

A technológiai fejlődés sokrétű hatást gyakorol a szellemi tulajdon védelmére.

A tudásalapú gazdaság kiépülésével a szellemi tulajdon minden eddiginél fontosabbá vált a vállalkozások számára: a becslések szerint míg az 1980-as évek elején egy átlagos vállalkozás értékének pusztán 40 százalékát tették ki az eszmei vagyონrészek (*intangible assets*), azaz a szellemi javak, addig ma már ez az arány eléri a 70 százalékot.¹⁵ Ezt a változást viszont nem követték a vagyónértékelési-számviteli módszerek megfelelő kiigazításai: a hagyományos számviteli rend csupán a vásárolt szellemi javak, illetve szellemi tulajdonjogok kezelésére képes, a belső, „házon belüli” fejlesztések eredményeit egyelőre még nem fogadja be megfelelően.¹⁶ A Gowers-jelentés e kritikus megállapításának fényében még jobban érthetőek és – remélhetőleg – értékelhetőek azok, a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) státuszát érintő

¹¹ Gowers, i. m. (3), p. 12.

¹² Gowers, i. m. (3), p. 16.

¹³ Gowers, i. m. (3), p. 19–21.

¹⁴ Gowers, i. m. (3), p. 24.

¹⁵ Gowers, i. m. (3), p. 34.; K. Cauthorn: Identifying and Managing Intellectual Property Risk and the Use of Insurance as a Risk Management Tool. Fordham Annual Conference, 2006; l. még: Interviews for the Future. European Patent Office (EPO), Munich, 2006, p. 29.

¹⁶ Gowers, i. m. (3), p. 34.

jogszabályváltozások kapcsán megfogalmazott javaslatok, amelyek szerepet szánának az MSZH-nak a szellemivagyon-értékelés módszertanának kidolgozásában is.¹⁷

A technológiai fejlődés magával hozta olyan újféle szellemi eredmények megjelenését, amelyeknek a szellemi tulajdon hagyományos kategóriái közé való beillesztése számos nehézséggel járt, ha egyáltalán sikerrel végbement. A Gowers-jelentés ide sorolja a genetikát, a szoftvert és az adatbázisokat.¹⁸

Természetesen a jelentés sem mulasztja el annak hangsúlyozását, hogy a technikai fejlődés a másolást, az utánzást is megkönnyíti, és gyakran épp az új technikai vívmányok nehezítik meg a hatékony jogérvényesítést, az eredményes fellépést a szellemi tulajdonjogok megsértőivel szemben (lásd ennek az írásnak a 2.5 pontját).¹⁹

A technológiai fejlődés magának az innovációnak a hatásmechanizmusát is átalakította: a jelentés szerint terjed és egyre nagyobb teret hódít az innováció nyitott, hálózatszerű modellje a korábbi „zárt” modell rovására, továbbá egyre nagyobb érdemi, alakító szerephez jutnak az innovációs folyamatban maguk a fogyasztók.²⁰ A fogyasztók szellemi tulajdonnal kapcsolatos ismeretei mindazonáltal hiányosak maradtak; tájékozottságuk igen alacsony szintű. Ezt egy 2000. évi felmérés is megerősítette, kiemelve, hogy valamivel többet tudnak a fogyasztók a szellemi tulajdon szembeötlő, kézzelfogható kategóriáiról – mint amilyenek pl. a védjegyek –, mint az elvontabb oltalmi formákról (pl. a szabadalmakról).²¹ Az iparjogvédelmi tudatosság helyzetéről hazánkban – igaz, nem fogyasztók, hanem vállalkozások (főként KKV-k) körében – készített felmérés szerint a védjegyet a válaszadók 50,4 százaléka, a szabadalmat pedig 49,9 százaléka ismeri,²² ami az Egyesült Királyságban megfigyelttől valamelyest eltérő képet rajzol az egyes szellemi tulajdon-védelmi kategóriák magyarországi ismertségéről.

2.3. A Gowers-jelentésből kibontakozó szabadalmi tájkép néhány jellegzetes vonása a következőképpen írható le.

A jelentés előkészítése során kiküldött kérdőívre válaszolóik általában elégedettek voltak az Egyesült Királyság szabadalmi hivatalánál és az Európai Szabadalmi Hivatalnál (az

¹⁷ *Káldos Péter*: A szellemi vagyon értékelésének nemzetközi módszerei, hazai alkalmazásuk lehetőségei. In: Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről – 2006; szerk.: *Penyigey Krisztina, Sümeghy Pálné, Kiss Marietta*; Budapest, 2006, p. 56–69.; a Magyar Szellemi Tulajdonvédelmi Tanács 2006. december 15-én tartott ülésén állásfoglalásban támogatta az e tárgyban készített beszámolót és az MSZH szerepvállalását.

¹⁸ *Gowers*, i. m. (3), p. 26. és p. 32.; hasonló megállapításokkal találkozunk az ESZH „jövőkutató” interjúkötetének bevezető és egyúttal a főbb trendeket fölvezető részében: „... fel kell tennünk a kérdést, hogy egy tizenkilencedik századbeli rendszer miként igazítható a huszonegyedik század igényeihez. Ez a rendszer, amelyet azért hoztak létre, hogy ipari technológiát oltalmazzon kis számú nemzet körében, hogyan adaptálható a globális környezethez és a radikálisan különböző – akár magával az élettel, az élő természettel kapcsolatos – technológiákhoz?”; „Információs társadalomban élünk; az internet, valamint a tudás átvitelére és terjesztésére szolgáló többi új módszer gyökeresen át fogja alakítani a szellemi tulajdonjogok gyakorlásának módozatait.”; EPO, i. m. (15), p. 24–25.

¹⁹ *Gowers*, i. m. (3), p. 26–34.

²⁰ *Gowers*, i. m. (3), p. 29. és p. 31–32.

²¹ *Gowers*, i. m. (3), p. 34.; *Intellectual Property: Public Attitudes. MORI, 2000.*

²² *Petz Raymund, Ványai Péterné, Viszt Erzsébet*: Az iparjogvédelmi tudatosság helyzete Magyarországon – egy vállalati felmérés tükrében. In: Fehér könyv, i. m. (17), p. 40–45.

ESZH-nál) végzett vizsgálat szigorával és alaposságával. Egy idevágó tanulmány szerint az USA-ban a szabadalmi bejelentések 83-93 százalékára adnak szabadalmat. Ehhez képest ez az arány az angol hivatalnál és az ESZH-nál csupán kétharmad. Mindazonáltal többen megjegyezték: a vizsgálat minősége – különösen a biotechnológia és más olyan új technológia esetében, amelyre vonatkozóan a technika állása egyelőre nem dokumentálható jól – javítható volna olyan mechanizmusok bevezetésével, amelyek a tudomány és az ipar érintett szakértői számára már a megadást megelőzően módot adnának egyes szabadalmak ellenzésére, elérve ezzel azt is, hogy a megadott szabadalmak oltalmi köre gyakorlatban ne bizonyuljon túlzottan szélesnek.²³

A minőség javítása ellen ható tendencia az ESZH-nál és amerikai „társhivatalánál”, a USPTO-nál felgyülemlett óriási ügghátralék, ami illuzórikussá teszi azt az európai célkitűzést, hogy a szabadalmi bejelentések átfutási idejét három év alá csökkentsék. Az Egyesült Királyság szabadalmi hatósága ebből a szempontból kivételesen jól teljesít, hiszen e hivatalnál szinte egyetlen szabadalmi bejelentés sincs a „várólistán”. A szabadalom megadására irányuló eljárás rendjéből azonban ott is az adódik, hogy alig akad szabadalom, amelyet tizenhét hónapról rövidebb időn belül adnának meg. Ez számos iparágban nem okoz problémát, jogbizonytalansággal jár viszont a viszonylag rövid üzleti ciklusokkal működő szektorokban (pl. a *high-tech*, illetve az internet esetében).²⁴

A szabadalmak üzleti hasznosulásáról a jelentés – leginkább iparágak szerint – árnyalt képet ad. Az üzleti gyakorlatban a szabadalom többnyire már nem csupán arra szolgál, hogy másokat elzárjon az utánzástól, a jogilag védett technológia alkalmazásától, illetve az új termékkel való piacra lépéstől.²⁵ A kutatások szerint a szabadalom e „klasszikus” üzleti hasznosítási modellje leginkább ott maradt jellemző, ahol egy termékre viszonylag kevés szabadalom esik (pl. a gyógyszeriparban). Az összetettebb technológiai megoldásokra épülő iparágakban ezzel szemben a cégek 65 százaléka elsősorban kereskedelmi stratégiai eszközként használja fel a szabadalmakat, hogy minél jövedelmezőbb feltételekkel és minél több licenciat adhasson a licenciatforgalomban (és csupán 12 százalékuk él a szabadalmi oltalommal mint védekező eszközzel, „kerítéssel”, amellyel átmenetileg a maga számára kisa-játíthat egy körülhatárolt technológiai területet). Az egyszerűbbnek mondott technológiai ágazatokban ez az arány megfordul: 28 és 46 százalékra.²⁶

Mindez összefügg a nyitott, hálózatos innovációs modell térhódításával, és azt is eredményezi, hogy megjelennek olyan vállalkozások, amelyek semmiféle termelő-szolgáltató

²³ Gowers, i. m. (3), p. 37.; az ESZH „jövőkutató” interjúkötete idézi Jorge Alberto Costa e Silva professzort: „A szabadalom legyen jutalom, elismerés, de csak valami új számára, egy találmány számára, amely minőségi változást és előrelépést hoz az emberiségnek, és ne váljon a pénzügyi befektetés pusztá hozadékává.”; EPO, i. m. (15), p. 43.

²⁴ Gowers, i. m. (3), p. 37.; EPO, i. m. (15), p. 42.; a szabadalmi bejelentések átlagos átfutási ideje a megadásig az angol hivatalnál 28 hónap, míg az ESZH-nál ez 46 hónapnál is több; Gowers, i. m. (3), p. 86.

²⁵ Gowers, i. m. (3), p. 38.; az ESZH említett interjúkötete igen pasztikusán fogalmaz e kérdésben: „a szabadalmakat ma már nem pajzsként, hanem inkább kardként használják a vállalati stratégia agresszív oldalán.”; EPO, i. m. (15), p. 30.

²⁶ Gowers, i. m. (3), p. 38.

tevékenységet nem végeznek, hanem kizárólag licencforgalomból származó bevételeikből tartják el magukat. Másfelől a szabadalmakkal kapcsolatos licencforgalmi tevékenység bonyolultnak és költségesnek is bizonyulhat. A becslések szerint az Egyesült Királyságban érvényes szabadalmak 15 százaléka számít „alvó”, azaz olyan oltalomnak, amelynek jogosultja kész volna licenciát adni, de az ezzel járó jogi képviselési és egyéb kiadásokat nem tudja vállalni. A Gowers-jelentés alapjául szolgáló kérdőívre adott válaszában a Szabadalmasok és Feltalálók Intézete (*Institute of Patentees and Inventors*) arról a becsléséről tudósított, hogy az egyéni feltalálók és a KKV-k licenciadási kísérleteinek 95 százaléka kudarcba fullad. A nagyobb vállalatok ebben sikerebbek, mivel támaszkodhatnak a „házon belül” meglévő szellemi tulajdoni ismeretekre és szakértelemre, valamint kihasználhatják a tárgyalások során szélesebb szellemi tulajdon-portfóliójuk alkupozíciót javító hatását. A szabadalmi licencforgalomban világszerte elért bevételek összege 1990-ben 15 milliárd USD-t tett ki, 2000-ben pedig már elérte a 110 milliárd USD-t.²⁷

2.4. A szellemi tulajdon többi formáját illetően is figyelemre méltó megállapítások közül csemegezhethetünk a Gowers-jelentést föllapozva.

Még a magyar olvasó számára is meghökkentően erős szavakat használ a jelentés a szerzői jog társadalmi elfogadottságát illetően:

„Jelenleg az Egyesült Királyságban a szerzői jog a társadalmi legitimáció szembeszökő hiányában szenved. Túlzott korlátozásnak tekintik, megsértéséhez csekély büntudat vagy elítélés fűződik. Ez nem elsősorban a koherencia hiányának tudható be – bár a szabályozás összetett –, hanem az ahhoz szükséges rugalmasság hiányának, hogy a rendszer megfelelően kezelje és fogadja be a védett teljesítmények egyes olyan felhasználási módjait, amelyeket a népesség jelentős része jogosnak, helyénvalónak tekint, és amelyek nem sértik a jogosultak érdekeit.”²⁸

Külön problémaként jelzi a jelentés, hogy a szerzői jogi védelem alatt álló „tartalom” jó része valójában nem használható fel, mivel a jogosult ismeretlen, vagy felkutatása, illetve megtalálása áthidalhatatlan nehézségekbe ütközik.

„Jelentős mennyiségű szellemi tőke megy veszendőbe amiatt, hogy régebbi művek nagy tömege (a becslések szerint a nyilvánosságra hozott és védelem alatt álló művek mintegy 98 százaléka) áll védelem alatt anélkül, hogy a felhasználásukra jogi lehetőség nyílna. Ezeket az elárvult műveket a vállalkozások és a magánszemélyek nem tudják felújítani, átdolgozni vagy feleleveníteni a célból, hogy új üzleti és kreatív tőkét hozzanak létre.”²⁹

A védjegyekkel kapcsolatban a jelentés elsősorban üzleti jelentőségüket hangsúlyozza, utalva azokra a felmérésekre, amelyek igazolták: a vállalkozások értékét növeli, ha intenzív védjegytevékenységet folytatnak. Az Egyesült Királyságban a vállalkozások anyagilag meg-

²⁷ Gowers, i. m. (3), p. 29–30.; EPO, i. m. (15), p. 30.

²⁸ Gowers, i. m. (3), p. 39.

²⁹ Gowers, i. m. (3), p. 40.

engedhetik maguknak a védjegyoltalom megszerzését, a költségek korántsem magasak. A jelentés mindazonáltal túl hosszúnak ítéli a védjegyek lajstromozásához szükséges hat-kilenc hónapos átfutási időt.³⁰

A formatervezési mintaoltalmat illetően a jelentés arról szól kritikai élel, hogy ugyanaz a *design* akár hétféle címen is élvezhet jogi védelmet az Egyesült Királyságban (nemzeti és közösségi, lajstromozott és lajstromozás nélküli formatervezési mintaoltalom, nemzeti és közösségi védjegyoltalom alatt állhat, valamint szerzői jogi védelemben is részesülhet), amihez még társul a *common law* alapján az ún. *passing off*-fal szemben való fellépés lehetősége. A sokszoros átfedések zavart okozhatnak az iparban, főként az egyes oltalmi formák között meglévő különbségek miatt. Másfelől hiába áll rendelkezésre ennyiféle oltalmi változat, a gyakorlatban továbbra is rendkívül nehéz megakadályozni a formatervezési minták utánzását. A lajstromozott közösségi formatervezési minta bevezetése az Egyesült Királyságban is visszaszorította a nemzeti hivatalnál lajstromozott minták számát (a 2002. évi 9000-ról a 2005. évi 4000-re).³¹

2.5. A Gowers-jelentés komor színekkel ecseteli a jogsértésekkel szembeni küzdelem helyzetét.

Az Európai Unió vámhatárain több mint százmillió darab hamisított, illetve kalózterméket (pl. CD-t, ruházati cikket, illatszert) foglaltak le 2004-ben, ami az 1998. évi mennyiséghez képest tízszeres növekedést jelentett. Az Egyesült Királyságban a 10 és 25 év közötti korosztály által leggyakrabban elkövetett törvénysértés a zene és film internetről való – jogosulatlan – letöltése. A letöltött zene 80 százalékaért nem fizetik meg a jogdíjat, noha a legtöbben tudják, hogy ez így nem jogszerű. A *fájlcserélés* következtében 414 millió angol fontot veszített a zeneipar 1,87 milliárd fontos kiskereskedelmi forgalom mellett.

Hiába súlyosak az Egyesült Királyságban is a szerzői jogi jogsértés polgári jogi és büntetőjogi következményei, a jogsértések mindennaposak. 2005-ben 35-40 millió hamis CD-t vásárolt mintegy 3,5 millió felnőtt korú az Egyesült Királyságban. A filmipar a mozi-forgalmazásban 719 millió font, a videoforgalmazásban pedig 3,5 milliárd font veszteséget könyvelhetett el a kalózkodás miatt.

A designutánzással szemben harcoló társadalmi szervezet szerint sok designer az eladásokban a jogsértések folytán bekövetkező visszaesés miatt szorul ki a piacról, és hagy fel

³⁰ Gowers, i. m. (3), p. 41–42.; v. ö.: *Gonda Imre*: Gyorsítási program megvalósítása a Nemzeti Védjegy Osztályon. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, Magyar Védjegy Egyesület, Budapest, 2006. október 18., p. 1–11.; a nemzeti védjegyeljáráásban az MSZH-nál – a gyorsítási programnak köszönhetően – az átlagos átfutási idő a meghirdetésig 11,2 hónap volt 2006 szeptemberében, a lajstromozásig terjedő átlagos átfutási idő pedig várhatólag 2007 tavaszán csökken 12-13 hónapra.

³¹ Gowers, i. m. (3), p. 42–43.; ez a hatás hazánkban, az MSZH-nál leginkább a nemzetközi ipari mintaoltalmi bejelentések „elapadásában” volt tetten érhető (a 2001-ben fogadott 1206 nemzetközi bejelentéshez képest 2005-ben már csak 353 érkezett), miközben a nemzeti úton bejelentett minták száma enyhe emelkedést mutatott (2001: 465; 2005: 810), l. Magyar Szabadalmi Hivatal: éves jelentés – 2005, Budapest, 2006, p. 38.

üzletével. A felmérések szerint a szellemi tulajdonjogokat a fogyasztók kevésbé tisztelik, a jogsértést bocsánatos bűnnek tekintik, olyan cselekménynek, amelynek nincs sértettje. A videokalózkodást az angol közvélemény a bolti lopásnál és a hitelkártyával való visszaélésnél enyhébben ítéli meg, kevésbé súlyos bűncselekménynek tartja, sőt, esetenként a kalózkodókat úgy tűnnek föl, mint akik a nagyvállalatok visszaéléseivel, monopolisztikus törekvéseivel folytatnak „nemes” és „hősies” küzdelmet „elismerésre méltóan furfangos” módszereikkel.³²

III. A Gowers-jelentés következtetései és ajánlásai a szellemitulajdon-védelmi politika számára

3.1. A Gowers-jelentés számos (pontosan: 54) ambíciózus ajánlást fogalmaz meg az Egyesült Királyság szellemitulajdon-védelmi politikájának alakításáért felelős kormányzati ténnyezők számára. Az egyesült királyságbeli innováció fellendítését célzó ajánlások három fő célkitűzés köré szerveződnek:

- javítani kell a szellemi tulajdonjogok érvényesítésének, kikényszerítésének helyzetét;
- a szellemi tulajdonjogok megszerzésének és peres úton való érvényesítésének költségeit csökkenteni kell kisebb és nagyobb vállalkozások számára egyaránt;
- még rugalmasabbá és kiegyensúlyozottabbá kell tenni a szellemitulajdon-védelmi szabályozást, hogy a különféle szellemi teljesítményeket, „tartalmakat” a magánszemélyek, a vállalkozások és a (köz)intézmények a digitális korszak követelményeihez igazodó módon használhassák fel.

E korrekciós javaslatok mellett a Gowers-jelentés mindazonáltal amellet tesz hitet, hogy „*nincs szükség a rendszer radikális átalakítására*”.³³

3.2. A szabadalmi rendszer továbbfejlesztésére irányuló ajánlások közül magyar nézőpontból is érdekes lehet az oltalom alól a kísérleti célú cselekményekre engedett kivétel (*patent research exception*) szabályozásának finomítására, egyértelművé tételére tett javaslat. Bár e javaslat az idevágó svájci rendelkezéseket állítja mintaként, némi elégedettséggel meg-

³² Gowers, i. m. (3), p. 24., 27., 34., 42. és 96.; egy közelmúltban publikált hazai vitairat szerint a zene-, film- és szoftveripar esetében „az iparág becsült összesített vesztesége 2005-ben meghaladta a 65 milliárd forintot, az ebből eredő összesített nemzetgazdasági kár pedig közel 225 milliárd forint volt. Az ebből adódó 2005-ös állami adóbevétel-kiesés több mint 45 milliárd forintra tehető. ... A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése terén ismertté vált bűncselekmények száma 2005-ben meghaladta a 35 000-et.” A vitairat arra is figyelmeztet, hogy „a szerzői jogi szektor ... sajnálatos módon nem részesül gazdasági súlyához mérhető gazdaságpolitikai figyelemben. Ezen helyzetben a legrovidebb időn belül változtatni kell Magyarország gazdasági sikerességének és a hazai szellemi tőke versenyképességének megteremtése érdekében. A szerzői jogi szektor számottevő gazdasági súlya előtérbe helyezi a szerzői jogi tudatosság fejlesztését hazánkban. A szerzői jogok tiszteletben tartása területén Magyarország az európai uniós országok hátsó mezőnyében foglal helyet.” L. Zene-, Film- és Szoftveripar Kalózkodás Elleni Koalíciója: Helyzetértékelés és cselekvési javaslat. Budapest, 2006, p. 5–7.; l. még: Évi 75 millió hamis áru az EU-ban. Szócs László tudósítása, Népszabadság, 2006. november 13.; Customs: Commission publishes 2006 customs seizures of counterfeit goods. IP/06/1541, Brussels, 10 November 2006, p. 1–2.

³³ Gowers, i. m. (3), p. 1.

állapíthatjuk, hogy e tárgyban a Gowers-jelentés olyasmit ajánl, ami a magyar szabadalmi jogból már jó ideje ismerős [lásd az Szt. 19. §-ának (6) bekezdését].³⁴

Az európai szabadalmi rendszer jövőjéről és a közösségi szabadalomról folyó viták és tárgyalások³⁵ tükrében kell értékelnünk a jelentésnek azokat a következtetéseit, amelyek értelmében az Egyesült Királyság kormányának

- támogatnia kell a munkamegosztást az ESZH és az Európai Szabadalmi Egyezményben (az ESZE-ben) részes tagállamok nemzeti hivatalai között, illetve az ún. trilaterális hivatalok (ESZH, USPTO, JPO) kapcsolatrendszerében is;
- továbbra is szorgalmaznia kell az egységes közösségi szabadalom bevezetését;
- fel kell lépnie az ESZE szerinti fordítási követelményeket enyhítő Londoni Megállapodás³⁶ mellett annak mielőbbi hatálybalépése érdekében, ami fontos közbülső lépést jelentene a közösségi szabadalom megvalósítása felé, de önmagában is komoly eredménynek, a rendszer számottevő továbbfejlesztésének számítana;
- támogatnia érdemes az Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodást (az EPLA-t)³⁷ az egységes európai közösségi bíraskodás későbbi kiépítése érdekében is.³⁸

Ez utóbbi ajánlást illetően meg kell jegyezni, hogy indokoltságát épp a jelentés adatai inatgják meg. Az EPLA és a közösségi szabadalmi bíraskodás mellett gyakran felhozott egyik érv ugyanis épp az, hogy a több országban való párhuzamos pereskedés (*multiple litigation*) helyett módot adnának a szabadalmi jogviták egységes, központosított rendezésére. Csak-hogy a statisztikák más képet mutatnak: valójában a „*multiple litigation*” egészen kivételes jelenség. Maga a jelentés hívja fel a figyelmet erre:

„Meg kell jegyezni, hogy az ESZH mintegy 180 000 szabadalmi bejelentést dolgoz fel évente, és ennek mintegy felére ad oltalmat. Az EU egész területén ugyanakkor kevesebb mint 1500

³⁴ Gowers, i. m. (3), p. 45–46.; I. az Szt. említett szabályának közösségi jogi, illetve a TRIPS-megállapodás alapján történő megítéléséről: Mihály Zoltán Ficsor: Striking New Balances: The Protection of Pharmaceuticals and the Future of the Industrial Property System in Europe – a Central and Eastern European Perspective. Presentation at the WIPO International Conference on „Intellectual Property, the Internet, Electronic Commerce and Traditional Knowledge”, Sofia, Bulgaria, May 29 to 31, 2001, p. 1–12.; Mihály Ficsor: IP in an Enlarged EU. Industrial Property – Quo Vadis? The future role of IP in creating wealth and employment and stimulating innovation and competition. Ischia (Naples), Italy, 5–7 October 2003, European Commission–Internal Market DG, Presidenza Italiana del Consiglio dell’Unione Europea, p. 90–97.

³⁵ Ficsor Mihály: Nyilvános meghallgatás Európa jövőbeli szabadalmi politikájáról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 4. sz., 2006. augusztus, p. 249–257.

³⁶ Agreement on the application of Article 65 of the Convention on the Grant of European Patents (WPR/6/00 Rev. 3, Limassol, 09. 06. 2000); Agreement dated 17 October 2000 on the application of Article 65 EPC, OJ EPO 2001, 549; Ficsor Mihály: A Londoni Megállapodás: bárány farkasbőrben? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 110. évf. 6. sz., 2005. december, p. 41–55.; A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület elnökségének az állásfoglalása a Magyar Köztársaságnak a Londoni Megállapodáshoz történő csatlakozásáról (elfogadva a MIE elnökségének a 2006. november 28-i ülésén), <http://mie.org.hu>, p. 1–11.

³⁷ Draft Agreement on the establishment of a European patent litigation system. WPL/10/05, Munich, 07. 12. 2005; I. még az ESZH e témának szentelt oldalát: Litigation of European patents. <http://www.european-patent-office.org/epo/epl/index.htm>

³⁸ Gowers, i. m. (3), p. 77–82. és 108–109.

*szabadalombitorlási ügy van folyamatban a nemzeti bíróságok előtt, és ezek közül is csupán 75-150 érinti több állam joghatóságát is.”*³⁹

Az Egyesült Királyság szabadalmi hivatala előtt folyó eljárások korszerűsítését is indítványozza a Gowers-jelentés. Előírányozza a gyorsított szabadalommegadási eljárás bevezetését. Ehhez azonban azt a figyelmeztetést fűzi, hogy egyes külső adatbázisokban csupán az elsőbbséget követő két évvel jelennek meg a technika állásához tartozó, releváns dokumentumok, tehát a gyorsítás árát adott esetben a minőség oldalán kell megfizetni.⁴⁰ Fontolóra veszi, de elveti a jelentés azt a javaslatot, hogy a KKV-k kapjanak kedvezményt a szabadalmi hivatal eljárásaiért fizetendő díjak alól. A jelentés szerint e díjak eleve nem túl magasak, és csupán csekély részét képezik a szabadalmazás összköltségének (amelynek jóval nagyobb hányadát teszik ki a jogi képviselőre fordított kiadások). Noha a Gowers-jelentés szemlét tart a szabadalmazást támogató nemzeti rendszerek felett (legrészletesebben a finn példát – a *Foundation for Finnish Inventions*-t – ismertetve), végkövetkeztetése csupán annyi, hogy a meglévő finanszírozási (támogatási, pályázati) lehetőségeket kellene hatékonyabban kihasználni, és ez jobb tájékoztatással, tanácsadással, illetve javuló kormányzati koordinációval is elérhető.⁴¹

A Gowers-jelentés természetesen nem tér ki napjaink egyik legtöbbit és leghevesebben vitatott szabadalompolitikai kérdése, azaz a szabadalmak „minőségének” kérdése elől sem. Mindenekelőtt – nagyon helyesen – meghatározza a szabadalmak „minőségének” fogalmát:

*„A szabadalom minősége azt fejezi ki, hogy az alapjául szolgáló bejelentést mennyire jól vizsgálták meg és a szabadalom megadását mennyire jól készítették elő, továbbá, hogy a szabadalom valóban eleget tesz-e a szabadalmazhatósági feltételeknek. A szabadalom minősége különbözik a technikai kiválóságtól és a szabadalom értékétől.”*⁴²

A szabadalmak minőségének kulcskérdése, hogy a feltalálói tevékenység (*inventive step*) követelményét miként alkalmazzák a joggyakorlatban.⁴³ Az Egyesült Királyság szabadalmi hivatala külön nyilvános konzultációt kezdeményezett e témáról.⁴⁴ Az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottsága szintén részletesen megtárgyalta ezt a kérdéskört 2006. február 8-án tartott 28. ülésén.⁴⁵ Az Európai Bizottságnak a szabadalmi rendszer európai jövőjét vizsgáló kérdőíve is kitért a szabadalmak minőségének problémáira.⁴⁶ A spanyolviaszt ugyan kár volna még párszor föltenni ez ügyben, mindazonáltal nem tűnik fölöslegesnek, hogy a Gowers-jelentés idevágó fejtegetéseiből idézzünk:

³⁹ Gowers, i. m. (3), p. 108.

⁴⁰ Gowers, i. m. (3), p. 86.

⁴¹ Gowers, i. m. (3), p. 92–93.

⁴² Gowers, i. m. (3), p. 82.

⁴³ Gowers, i. m. (3), p. 82.

⁴⁴ The inventive step requirement in United Kingdom patent law and practice – A review by the UK Patent Office, February 2006, p. 1–23., l. még: www.patent.gov.uk/consult-inventive.pdf

⁴⁵ Minutes of the 28th meeting of the Committee on Patent Law (Munich, 8 February 2006), CA/PL PV 28, p. 1–6.; l. még: CA/92/05, CA/PL 5/06, CA/PL 8/06, valamint: CA/136/03 és Quality of Examination at the EPO, SUEPO Position Paper, 18. 05. 2004, p. 1–6.

⁴⁶ Ficsor, i. m. (35), p. 249–257.

„A feltalálói lépés szintjét megfelelően kell meghúzni. Ha túl magasra tesszük a mércét, valóban invenciózus termékektől is megtagadhatjuk a szabadalmi oltalmat. A mérce megfelelő megválasztása a nemzetközi koherencia miatt is fontos: ha az Egyesült Királyság szabadalmi hivatala túlságosan megnehezíti a feltalálói lépés követelményének teljesítését, de az ESZH alacsonyabb követelményt állít, a bejelentők egyszerűen átpártolnak majd az ESZH-hoz, és ott teszik meg bejelentéseiket, bízva kedvezőbb elbírálásukban. Ha a feltalálói lépés szintjét túl alacsonyan húzzuk meg, túl sok nem innovatív szabadalom születik, akadályozva a valódi fejlesztések kidolgozóit abban, hogy szellemi tulajdonjogokat szerezzenek.”⁴⁷

A szabadalmak minőségét javíthatná, ha nagyobb számban érkeznének észrevételek a közzétett bejelentésekre; mindazonáltal az Egyesült Királyság szabadalmi hivatalánál érdemi vizsgálat alá vett 200 bejelentésből átlagosan csupán egyetlenegyre tesznek észrevételt. A Gowers-jelentés ajánlja, hogy a szabadalmi hatóság ösztönözze és tegye könnyebbé az észrevételek megtételét, pl. az *online* aktabetekintés útján, illetve az észrevétel jogintézményének népszerűsítésével.⁴⁸ Fölkarolná továbbá azt a – Beth Noveck professzor nevéhez köthető – USA-beli kezdeményezést,⁴⁹ amely arra irányulna, hogy önszerveződő tudományos és szakmai közösségeknek az internet segítségével összeadott együttes és strukturált ismeretanyagával, tudásával segítse a szabadalmi hivatalok elbírálóinak munkáját. Ma még nem nagyon látszik azonban, hogy e meglehetősen kommunisztikus elképzelés valós gazdasági ösztönző nélkül a kezdeti ideologikus lelkesedés múltával is működőképes modellt eredményez-e, amely az infokommunikációs szektor szabadosságot hirdető mozgalmárain kívül másokat is cselekvésre indít.⁵⁰

A közelmúltban lefolytatott hazai vitákra⁵¹ tekintettel érdemel figyelmet, hogy a Gowers-jelentés nem ajánlja a felszólalás bevezetését a szabadalmi eljárásba (sem a megadást megelőzően, sem azt követően), mivel a felszólalás lehetősége indokolatlanul és jelentősen késleltetné a szabadalmak megadását, miközben a szabadalmak jó minősége számos más – a jelentés által is ajánlott – eszközzel is garantálható.⁵²

A Gowers-jelentés a fejlődő országok közegészségügyi problémáinak rendezését elősegítő nemzetközi szabadalmi jogi környezet kialakítását is szorgalmazza: felkéri a kormányt az ehhez szükséges lépéseknek a Kereskedelmi Világszervezetben (a WTO-ban) történő megtételére, így mindenekelőtt a TRIPS-megállapodás és a közegészségügy kapcsolatáról a WTO miniszteri konferenciáján elfogadott nyilatkozatot és a WTO Általános Tanácsában

⁴⁷ Gowers, i. m. (3), p. 82–83.

⁴⁸ Gowers, i. m. (3), p. 83–84.

⁴⁹ Beth S. Noveck: Peer to Patent: Collective Intelligence for our Intellectual Property System. New York, 2006.; <http://dotank.nyls.edu/communitypatent/>; l. még Peer To Patent Project ..., i. m. (4), p. 1–2.

⁵⁰ Gowers, i. m. (3), p. 84–85.

⁵¹ A felszólalás intézményének a magyar szabadalmi jogba történő bevezetéséről – A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület Gyógyszeripari Munkabizottságának állásfoglalása. Összeállította: Tar Miklós. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 1. sz., 2006. február, p. 148–152.; Ficsor Mihály: Mondjunk le a felszólalásról! Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 2. sz., 2006. április, p. 105–112.

⁵² Gowers, i. m. (3), p. 84.

az annak végrehajtására megszületett 2003. augusztus 30-i határozatot a TRIPS-megállapodásba állandó jelleggel beépítő módosítás ratifikálására és más WTO-tagok erre való ösztönzésére.⁵³

3.3. A Gowers-jelentés nem szűkölködik megfontolandó ajánlásokban a szellemi tulajdon többi területén sem.

A jelentés a szerzői joggal kapcsolatban – egyebek mellett – a következőket javasolja:

- felül kell vizsgálni az angol jogban a szerzői jog alól oktatási célra engedett kivételeket, hogy kiterjedhessenek a távoktatásra is;
- az Európai Bizottság kezdeményezze a hangfelvétel-előállítói és az előadóművészi jogok jelenleg 50 éves védelmi idejének újabb felemelését (a 93/98/EGK irányelv módosítása útján);
- a politikai döntéshozókkal alapelvként kell elfogadtatni, hogy a szellemi tulajdonjogok védelmi idejét és körét visszaható hatállyal ne módosítsák (terjesszék ki);
- a karikatúra és paródia céljából történő felhasználás váljon szabaddá szerzői jogi szempontból;
- szorgalmazni kell a 2001/29/EK irányelvnek az elárvult művek helyzetét szabályozó rendelkezéssel való kiegészítését;
- az *Office of Fair Trading* vizsgálja meg a közös jogkezelő szervezet működését, ellenőrizze, hogy valamennyi érintett érdekeit, igényeit figyelembe veszik-e;
- az Egyesült Királyság szabadalmi hivatala 2008-ig létesítsen önkéntes szerzői jogi nyilvántartást.⁵⁴

Ez utóbbi ajánlás különösen figyelemre méltó magyar szempontból, hiszen az Szt. 94/B. §-ának (2) bekezdése és a 18/2006. (IV. 12.) IM rendelet alapján az MSZH-nál 2006. április 15-ével kezdődött el az önkéntes műnyilvántartás.

Mivel a Gowers-jelentés egyik alaptétele, hogy „*a piacra lépés sebessége a legeslegfontosabb kérdés a sikeres, innovatív cégek számára*”, aligha csodálkozhatunk a védjegyek lajstromozására irányuló eljárás radikális felgyorsítására tett javaslaton. Noha az Egyesült Királyság szabadalmi hivatala – széles körű konzultáció alapján – arra az elhatározásra jutott, hogy felhagy a viszonylagos kizáró okok hivatalból történő vizsgálatával, és csupán kutatási jelentéseket készít a bejelentő és a potenciálisan érintettek tájékoztatására, a Gowers-jelentés nem elégszik meg az átfutási idő e változtatástól várható csökkenésével, hanem a „rendes” lajstromozási eljárás mellett javasolja egy gyorsított eljárás (*fast track system*) bevezetését, természetesen magasabb díj ellenében. Ebben a gyorsított eljárásban – az elvárás szerint – a bejelentés napjától számított 10 napon belül le kellene folytatni az összes, hivatalból

⁵³ Gowers, i. m. (3), p. 61.; l. még: *Baticz Csaba*: A közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivételre szánt gyógyszeripari termékek előállításával kapcsolatos szabadalmak kényszerengedélyezéséről szóló 816/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet. In: *Fehér könyv*, i. m. (17), p. 184–196.

⁵⁴ Gowers, i. m. (3), p. 47–57., 61–73. és 95.

elvézendő vizsgálatot, és el kellene jutni a védjegybejelentés meghirdetéséig (az onnét kezdődő három hónapos felszólalási időközt még e gyorsított eljárási rendben sem lehetne „megtakarítani”).⁵⁵ A magyar olvasó hosszan eltűnődhet azon: milyen jogi, gyakorlati és infrastrukturális feltételeket kellene megteremteni ahhoz, hogy egy szép napon az MSZH is hasonló gyorsasággal tudja kiszolgálni az ezt igénylő védjegybejelentőket.

Említésre érdemes, hogy a Gowers-jelentés nem ajánlja, hanem kifejezetten ellenzi a használati mintaoltalom bevezetését. A jelentés érvelése feltűnően határozott ez ügyben:

„Úgy tűnik, nincs semmiféle korreláció a használati mintaoltalom megléte és az innováció között. ... Míg a használati mintaoltalom egyesek számára valóban járhat költségcsökkentéssel, jogos az aggály, hogy mások számára viszont növeli a költségeket, és béníthatja a további innovációt.”⁵⁶

3.4. A jelentés bővelkedik a szellemi alkotó- és innovációs tevékenység fölkarolását, a szellemi tulajdonra vonatkozó ismeretek még szélesebb körű és hatékonyabb terjesztését, a vállalkozások számára nyújtott szellemitulajdon-védelmi tájékoztató és egyéb szolgáltatások gazdagítását célzó ajánlásokban.

Jelenleg az Egyesült Királyságban a *Companies House*-nál újonnan bejegyzett cégek külön tájékoztatást kapnak arról, hogy cégnevük és más üzleti jelzéseik számára – ha igénylik – védjegyoltalmat szerezhetnek a szabadalmi hivatalnál. A Gowers-jelentés szerint ennél többre van szükség: valamennyi új céget el kellene látni a szellemi tulajdon alapvető ismereteit összegző útmutatóval. Szorgalmazza a jelentés azt is, hogy – a francia iparjogvédelmi hatóság ún. *IP Genesis* kezdeményezését követve – a szabadalmi hivatal szakértői a vállalkozásokhoz „kiszállva” nyújtsanak segítséget a szellemi tulajdoni védelemre érdemes szellemi javak felméréséhez (ún. *IP audit* formájában). Sikeres projektként írja le azoknak a szerződésmintáknak (*Lambert Model Agreements*) a kidolgozását, amelyek az egyetemek és az üzleti vállalkozások közötti technológiaátadás jogi kereteit teremtik meg, és javasolja hasonló szerződésminták kimunkálását és elterjesztését a „*business-to-business*” kapcsolatokban is. A jelentés a szellemi vagyon értékelésére szolgáló módszertan fejlesztését is ajánlja, fölkérve a kereskedelmi és ipari tárcát (a DTI-t), hogy e tárgyban adjon útmutatást a cégeknek.⁵⁷

3.5. A Gowers-jelentésnek a jogérvényesítésre vonatkozó ajánlásai viszonylag szorosan kötődnek az angol jogrendszer sajátosságaihoz, mindazonáltal e körben is találunk kellően általános, a magyar érdeklődő számára is tanulságos fölvetéseket.

Ezek közül is külön figyelmet érdemel az a következtetés, hogy a szellemi tulajdon eszméjének a fogyasztókkal való elismertetéséhez nem elegendő pusztán a jogsértések miatt a

⁵⁵ Gowers, i. m. (3), p. 87.

⁵⁶ Gowers, i. m. (3), p. 75.

⁵⁷ Gowers, i. m. (3), p. 38. és 87–91.

jogosultakat érő hátrányokról, károkról tájékoztatni, hanem be kell mutatni azokat az igen kedvezőtlen hatásokat is, amelyeket a hamisítás és a kalózkodás gyakorol a munkaerőpiacra, az állami adó- és járulékbévelekre, a közbiztonságra, a jogszerűen működő vállalkozások esélyeire vagy éppen a fogyasztók biztonságára.

Szól a jelentés a *National IP Crime Strategy* és *IP Crime Group* elnevezésű szerveződésről, amely lényegében az érintett kormányzati és jogalkalmazó szervek fellépését hangolja össze, viszonylag sikeresen, noha a jelentés hangsúlyosan szorgalmazza a piacfelügyeleti hatóság (*Trading Standards*) nagyobb mértékű bevonását e munkába, különösen a szerzői jogi kalózkodással szembeni fellépés frontján. Ez érdekesen cseng össze azokkal a magyarországi törekvésekkel, amelyek hasonló koordinatív fórum létrehozására irányulnak abban a reményben, hogy egy ilyen testület működtetése javítaná a jogérvényesítés hatékonyságát hazánkban is.⁵⁸

Megfontolandó továbbá az is, hogy a Gowers-jelentés kifejezetten ellenzi az olyan olthalmi formákból (pl. a formatervezési mintaoltalomból) eredő jogok megsértésének „kriminalizálását”, bűncselekménnyé nyilvánítását, amelyek megadását nem előzi meg érdemi vizsgálat.⁵⁹

3.6. A jelentés több ajánlást is tesz az Egyesült Királyság szabadalmi hivatalának (a UKPO-nak) a továbbfejlesztésére.

Magyar szemmel – a Magyar Szellemi Tulajdonvédelmi Tanács⁶⁰ immár jó fél évtizedes működésére figyelemmel – érdekes ajánlása a jelentésnek az, hogy új testület létrehozásával kívánja erősíteni a szellemi tulajdonnal kapcsolatos kormányzati stratégiát. A DTI már korábban – 2001-ben – létesített ugyan egy hasonló szerepkörű bizottságot (az *Intellectual Property Advisory Committee*-t), de ennek működését – a feladatkör tisztázatlansága, a nem kielégítő reprezentativitás és a forráshiány miatt – nem találták megfelelőnek. Az új testület [*Strategic Advisory Board for IP policy* (SABIP)] feladatköre valamennyi szellemi tulajdonjogra kiterjedne, tagjai részben külső szakemberek, részben magas rangú kormánytisztviselők lennének, titkárságát a UKPO adná, 150 000 angol fontos költségvetéssel. A SABIP várhatólag idén alakul meg, londoni székhellyel.⁶¹

A SABIP működését kiegészíti, illetve támogatja majd az a pénzügyi alap, amelyből évente félmilliárd fontot fordítanak majd arra, hogy a szellemitulajdon-védelmi politika stratégiai kérdéseiről független szakértőkkel végeztessenek elemzéseket. Ugyanebbe az irányba

⁵⁸ Gowers, i. m. (3), p. 96–103.; a hazai kezdeményezéseket illetően l. az MSZH javaslatát a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozására, in: Jegyzőkönyv a Magyar Szellemi Tulajdonvédelmi Tanács 3/2006. (X. 6.) számú testületi üléséről, p. 2–3.; l. továbbá a Zene-, Film- és Szoftveripar Kalózkodás Elleni Koalíciójának hasonló irányú kezdeményezését, i. m. (32), p. 3. és 8.

⁵⁹ Gowers, i. m. (3), p. 97.

⁶⁰ L. a Magyar Szabadalmi Hivatalról szóló 86/2000. (VI. 15.) Korm. rendelet (R.) 9. §-át, amelyet érdemben nem érintett az R.-nek a 300/2006. (XII. 23.) Korm. rendelettel történő módosítása sem.

⁶¹ Gowers, i. m. (3), p. 112.

mutat a jelentésnek az az ajánlása, hogy a szellemi tulajdon-védelmi politika alakításában a UKPO-nak nagyobb, még érdemibb feladatot kell betöltenie.⁶²

A UKPO gazdálkodását illetően a jelentés szorgalmazza, hogy a hivatal által szedett díjak igazodjanak a költségekhez, és nyújtsanak azokra kellő fedezetet, továbbá, hogy javítsák a pénzügyi beszámolás transzparenciáját.⁶³

Bár elhangzott ilyen javaslat is, a jelentés határozottan ellenzi a UKPO szerzői jogi feladatkörének visszaszorítását és egy újonnan létrejövő szerzői jogi hivatalra való telepítését. A jelentés leszögezi: sokkal több minden köti össze az iparjogvédelmet és a szerzői jogot, mint ami esetleg megkülönbözteti vagy éppen szétválasztaná. Mindazonáltal fölveti, hogy az UKPO nevét változtassák „szabadalmi hivatal”-ról „szellemi tulajdon-védelmi hivatal”-ra (*UK Intellectual Property Office*-ra).⁶⁴ A szellemi tulajdonért felelős központi államigazgatási szerv – vagyis a Magyar Szabadalmi Hivatal – névváltoztatásának kérdése hazánkban is előkerült a közelmúltban a kormányzati szervezet alakítással összefüggő jogszabály-változások kapcsán, hiszen a magyar hivatal elnevezése sem tükrözi a szellemi tulajdon egészéért viselt szélesebb felelősségét. Gyakorlati és pénzügyi megfontolások – és a hagyománytiszteltet – mindazonáltal az MSZH esetében végül az eddigi elnevezés megőrzése felé billentették el a mérleg nyelvét.⁶⁵

IV. A Gowers-jelentés fogadtatása

4.1. A kormányzati válasz nem sokat késett az Egyesült Királyságban: a kormány üdvözölte a Gowers-jelentést, és elkötelezte magát az abban foglalt ajánlások felkarolása, illetve a folyamat továbbvitele mellett. A jogérvényesítés elleni küzdelmet az angol kormányzat a nemzetgazdaság és az Egyesült Királyságban működő vállalkozások sikeressége, versenyképessége szempontjából kiemelkedően fontosnak tekinti, amit jelez az is, hogy a 2007. és a 2008. évben további 5 millió fontot fordítanak a piacfelügyeleti szervek ilyen célból történő megerősítésére. Kormányzati támogatást kapott a SABIP és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos független kutatásokat finanszírozó alap létrehozása is (lásd a 3.6. pontot).⁶⁶ A Gowers-jelentés a parlamentben, az angol alsóházban is téma volt: Gordon Brown pénzügyminiszter ott is hitet tett a jelentés kormányzati felelősségi körbe tartozó ajánlásainak megvalósítása mellett, hangsúlyozva „a tudás, az ötletek és az innováció gazdasági hajtóerejét”.⁶⁷

⁶² Gowers, i. m. (3), p. 113.

⁶³ Gowers, i. m. (3), p. 114–115.

⁶⁴ Gowers, i. m. (3), p. 115.

⁶⁵ L. a 2006. évi CIX. törvény 1. §-ának (5) bek.-ét és – az Szt. 44. §-ának (1) bek.-ét módosító – 3. §-ának (5) bek.-ét. Az MSZH kormányhivatalként is a régi elnevezésével működik tovább.

⁶⁶ Gowers review of intellectual property – Government response – The Intellectual Property Regime; <http://www.patent.gov.uk/press/press-briefings/press-briefings-gowers>

⁶⁷ James Nurton: 54 ways to improve the IP system. Managing Intellectual Property, December 2006/January 2007, p. 21.

Szintén méltatta a Gowers-jelentést Ron Marchant, a UKPO vezetője. Hangsúlyozta, hogy a jelentés ajánlásai egybevágnak a UKPO korábban kidolgozott középtávú stratégiájával, amelyet a „*Patent Office for the 21st Century*” névvel indítottak útjára. Marchant a hivatal elnevezésének megváltoztatását szintén támogatta. Az ajánlások végrehajtásáról külön tárcaközi bizottság, valamint a UKPO-n belül az erre a célra létrehozott munkacsoport fog felelni. Marchant kifejtette:

„*Ez a jelentés világossá teszi: míg a múltban a nemzetközi szerződéseket és a jogszabályokat vizsgáltuk azzal a szemmel, hogy azokból milyen jogok biztosítása következik, addig az elmúlt öt évben az emberek figyelme azok felé fordult, amelyek a szellemi tulajdonnak az üzleti életre, a népjólétre, az egészségügyre és magára az innovációs folyamatra gyakorolt hatását firtatják.*”⁶⁸

4.2. A szakértők többsége szintén kedvezően fogadta a Gowers-jelentést. Különösen nagy figyelmet kapott a SABIP létrehozása és az, ami ettől a testülettől lesz várható.

Nem hiányoztak a kritikus hangok sem. Suw Charman, az *Open Rights Group* részéről azt az aggályát fejezte ki, hogy a megerősített jogérvényesítési mechanizmusok túlzásokhoz, visszaélésekhez vezethetnek a jogosultak oldaláról. Paul Leonard, az *IP Institute*-től nagyobb hangsúlyt helyezett volna az EPLA-ra és általában a szabadalmi bírászkodás európai helyzetének javítására. John Mitchell, a *Patent Reform Group* nevében kevesellte a jelentésben javasolt változtatásokat, és nem lát garanciát a szabadalmak minőségének javítására.⁶⁹

4.3. A Gowers-jelentés gondolatébresztő olvasmány – az Egyesült Királyság határain kívül is. Haszonnal forgatható a szellemi tulajdon-védelmi politika hazai kérdéseinek megválaszolásakor is. A jelentés ajánlásai mindenkinek ajánlhatók, aki Magyarországon a szellemi tulajdonnal foglalkozik. Batsányi János versének⁷⁰ szállóigévé vált csattanóját parafrázálva: ideje, hogy vigyázó szemünket Londonra vessük.

⁶⁸ Nurton, i. m. (67), p. 19. és 21., valamint Gowers review ..., i. m. (66)

⁶⁹ Nurton, i. m. (67), p. 20–21.

⁷⁰ Batsányi János: A franciaországi változásokra